

B İ B L İ Y O G R A F Y A

ERETRIA II. *Ausgrabungen und Forschungen*. Ingrid R. Metzger, *Die hellenistische Keramik in Eretria*. A. Francke-Verlag AG., Bern 1969, 4°, 69 sayfa, 45 levha.

Orta Yunanistan'ın önünde ince uzun bir şerit halinde uzanan Evboia (Eğriboz) adasının Eski Çağda iki büyük şehri vardı : Khalkis ve Eretria. Pers harplerinde adı geçen ve İonya ihtilâline yardımda bulunduğu ötürü Persler tarafından 490 yılında tahrip edilen Eretria'da, eserlerini Belleten'de müteaddit defalar tanıtmış olduğumuz Basel Üniversitesi arkeoloji Profesörü Dr. Karl Schefold 1964 yılından beri Yunan arkeologlarıyla müşterek olarak kazılar ve araştırmalar yapmakta, antik şehrin batı kapısını, onun güneyinde saray denebilecek kadar büyük peristil'li bir binayı, bu binanın alt tabakalarında Homeros zamanına kadar ulaşan mezarları, Apollon tapınağını, tiyatroyu ve gimnasyonu meydana çıkarmış ya da araştırmış, aynı zamanda başlangıçları M.ö. 8 inci yüzyıla kadar çıkan arkayik şehirle Pers tahribinden sonra bina edilmiş olan şehir hakkında da bazı ipuçları elde etmiş bulunmaktadır¹. Burada incelediğimiz kitap, batı kapısı ve onun güneyindeki alanda çok sayıda bulunmuş olan hellenistik devir keramiklerini başlı başına bir etüd konusu olarak ele almaktadır.

Yazar ilk fasılda Eretria'nın en çok hellenistik devirdeki tarihçesini ve sikkelere kısa, fakat özlü bir surette gözden geçirdikten ve böylece keramik incelemelerine bir fon meydana getirdikten sonra ikinci fasılda keramik malzemesini "siyah vernikli keramikler", "gri renkte keramikler", "Bergama ve Sisam vazoları", "Megara kadehleri" gibi çeşitli gruplara ayırmakta, her grupun tekniği, bezemeleri ve şekillerini dikkatle gözden geçirmektedir. Üçüncü bir fasılda siyah vernikli keramiklerde ilk önce çizgilerle, sonraları ise ıstampa tekniğinde yapılmış palmetler, mühürler ve graffitti'ler incelenmektedir. Dördüncü fasılda yazar bu keramiklerin menşe'ini araştırmaktadır ki, hellenistik devirde hemen hemen her şehrin, küçük ya da büyük olsun, yerli çömlekçi atelyelerine sahip olduğu ve bunların esas itibarıyla günlük ihtiyaçları karşılamak için imalâta bulunduğu, fakat bu devirde ulaşımın kolaylaşması sonunda bu atelyelerin yalnız birbirini değil, fakat bazan uzak ülkelerdeki atelyeleri de etkiledikleri ya da bunların etkileri altında kaldıkları ve yine aynı devirde gelişen ülkelerarası ticarete malların bir ülkeden diğerine kolayca sevk edildiği göz önünde bulundurulacak olursa menşe' sorununun kolay çözümlenmesine imkân olmadığı anlaşılır. Bununla beraber yazar dakik incelemelerden sonra Eretria'da ele geçen keramiklerin büyük bir kısmının yerli atelyelerde yapılmış olduğunu ispatlamakta, fakat bu yerli keramiklerin yanında Attika

¹ Bu kazılara dair yayınlanan ön raporlar : K. Schefold, *Antike Kunst* 7, 1964, s. 102 v. dd.; 9, 1966, s. 106 v. dd.

ve Böötya'dan ithal olunan vazoların da önemli bir yer aldığını ortaya koymaktadır ki, Eretria'nın coğrafi durumu göz önünde bulundurulacak olursa bu hususu tabii olarak karşılamak gerekir. 5 inci fasılda 1966 kazılarında bulunan keramikler ele alınmakta, bunların önceki buluntular gibi aynı sonuçları verdikleri açıklanmaktadır. Altıncı fasılda yazar Eretria'daki hellenistik keramiğin bir tarihçesini yapmakta, bunların menşe' sorunları ve bu sorunların çözüm çarelerini bir kerre daha özetledikten sonra batı şehir kapısı keramiklerinin esas itibariyle M. ö. 4 üncü yüzyıldan 2 inci yüzyıla kadar geldiğini, bu tarihten sonra ise keramik sayı ve türlerinin dikkati çekecek kadar azaldığını ortaya koymaktadır. Yalnız akropolün eteğinde, 1966 kazılarında geç hellenistik ve Roma devirlerine ait keramiklere oldukça bol sayıda rastlanmıştır ki bunlar arasında doğu menşe'li olduğu anlaşılan vernikli keramikler önemli bir yer almakta, imparator Avgustus devrinden itibaren ise "terra sigillata" ların ithali başlamakta ve bunların yerli atelyeler tarafından da taklit edildiği görülmektedir.

Bu keramik buluntuları şehrin tarihi ile ilgili bulunmakta, yerli atelyelerin faaliyeti şehrin Makedonya kıralları Demetrios Poliorketes ve Antigonos Gonatas'ın idaresi altında bulunduğu parlak devre rastlamaktadır. Bundan sonra şehrin önemi ile birlikte keramik atelyelerinin de önemi azalmakta, Romalı konsül T. Q. Flamininus tarafından şehrin zapt ve tahribinden sonra şehrin bir köy manzarası takındığı ve yavaş yavaş bir harabe olmağa başladığı anlaşılmaktadır.

Eserin sonuna yukarıda zikrettiğimiz vazo türlerine göre özenle tertiplenmiş bir katalog eklenmiştir ki, bu katalogta vazo ve kap şekillerinin gelişimini göstermek için vazo kesitlerine büyük önem verilmiş bulunmaktadır.

Eretria'dan başka Yunan kıtanını, Ege adaları ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılan kazılar sonunda elde edilmiş olan hellenistik keramiklerin genel bir tarihçesini yazmak henüz mümkün değildir. Çünkü yukarıda saydığımız ülkelerde bazı bölgeler hemen hemen hiç araştırılmamış, ya da meydana çıkarılan malzeme daha henüz yayınlanmamıştır. Hellenistik keramikleri kazılar sonunda bilimsel bir şekilde tanıtılmış olan şehirler arasında Atina (Agora kazıları), Delfoi, Korint, Olympia, Olynthos, Tasos, Anadolu'da Antakya, Tarsus (Gözlükule) Labranda, Çandarlı ve Bergama gösterilebilir².

I. R. Metzger'in eseri vâzih plâni, iyi düşünülmüş ve açık yazılmış fasılları ve güzel tertiplenmiş katalogu ile Hellenistik keramiklerin tanıtılması bakımından özel bir önem taşımakta ve Anadolu'da klâsik devir kazıları ile meşgul olan hâfirlere için değerli bir rehber teşkil etmektedir.

Ord. Prof. Dr. ARIF. MÜFİD MANSSEL

² Buralarda bulunan keramiklere dair yapılan yayınlar için bk. *incelediğimiz eser*, s. 8 ve 17 v. dd. Bilhassa Bergama hellenistik keramikleri için şu eser zikre değer : J. Schäfer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon* (Pergamenische Forschungen, Bd. 2), Berlin 1968.